

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 18/95

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu JUDr. Milana Čiča a sudcov JUDr. Štefana Ogurčáka, JUDr. Júliusa Černáka, JUDr. Anny Danielčákovej, JUDr. Jána Drgonca, JUDr. Jána Klučku, JUDr. Viery Mrázovej, JUDr. Richarda Rapanta, JUDr. Miloša Seemanna a JUDr. Tibora Šafárika vo veci navrhovateľa Vojenského obvodového súdu Prešov, zastúpeného samosudcom plk. JUDr. Jánom Vorobelom, proti Národnej rade Slovenskej republiky o vyslovenie nesúladu ustanovenia § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe, pokiaľ sa vzťahuje na odvedencov a iné oprávnené osoby, ktoré po uplynutí zákonných lehôt na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení zmenia svoje náboženské vyznanie, s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1, čl. 24 ods. 1 a čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí 24. mája 1995 takto

r o z h o d o l :

Návrhu Vojenského obvodového súdu Prešov na vyslovenie nesúladu § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1, čl. 24 ods. 1 a čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, pokiaľ sa vzťahujú na odvedencov a iné oprávnené osoby, ktoré po uplynutí zákonných lehôt na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení zmenia svoje náboženské vyznanie n e v y h o v u j e.

O d ô v o d n e n i e :

Ústavný súd Slovenskej republiky dostal 9. februára 1995 návrh Vojenského obvodového súdu Prešov na začatie konania o súlade právnych predpisov. Vo svojom návrhu Vojenský obvodový súd navrhoval, aby Ústavný súd Slovenskej republiky vyslovil, že ustanovenie § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe nie je v súlade s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1, čl. 24 ods. 1 a čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

Navrhovateľ svoje podanie odôvodňuje tým, že tak zákon č. 18/1992 Zb., ako aj nález Ústavného súdu ČSFR, i nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. PL. ÚS 6/94 z 25. augusta 1994 „neriešia otázky odvedencov, ktorí zmenia svoje náboženské vyznanie alebo vieru po uplynutí lehôt uvedených v § 2 ods. 2 zákona č. 18/1992 Zb. na písomné vyhlásenie o odopretí výkonu vojenskej základnej náhradnej služby alebo vojenských cvičení z dôvodov uvedených v § 1 ods. 1 zákona o civilnej službe“.

Navrhovateľ ďalej uvádza, že Ústava Slovenskej republiky v čl. 24 ods. 1 zaručuje slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania a viery. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Odvedenci, ktorí zmenia náboženské vyznanie alebo vieru, ktoré im bránia vykonávať vojenskú službu po uplynutí lehôt uvedených v zákone o civilnej službe, však už nemajú reálnu možnosť uplatniť svoje ústavné právo bez toho, aby sa vystavili možnosti trestného postihu. Bráni im v tom aj ustanovenie § 2 ods. 2 zákona o civilnej službe, pretože na vyhlásenia podané po lehotách sa už neprihliada.

Vojenský obvodový súd Prešov sa domnieva, že ustanovenie § 2 ods. 1 písm. a), b), c), d) a ods. 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe, pokiaľ sa vzťahuje na odvedencov, ktorí po uplynutí lehôt zmenia svoje náboženské vyznanie alebo vieru, je v rozpore s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1, čl. 24 ods. 1 a čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

Národná rada Slovenskej republiky vo svojom písomnom stanovisku k návrhu Vojenského obvodového súdu Prešov z 10. apríla 1995 (368/1995) uvádza: „Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe schválilo bývalé Federálne zhromaždenie ČSFR ešte pred

prijatím Ústavy Slovenskej republiky. Ústava Slovenskej republiky v čl. 25 ods. 2 splnomocňuje upraviť podrobnosti vykonávania vojenskej služby na zákon.

Národná rada Slovenskej republiky ani jej orgány sa po prijatí Ústavy Slovenskej republiky nezaoberali žiadnym podnetom, ktorý by vyjadroval nesúhlas s platným právnym stavom, preto sa ani nezaoberala úvahami o jeho prípadnej novelizácii.

Vzhľadom na vyššie uvedené a skutočnosť, že zákon schválilo bývalé Federálne zhromaždenie ČSFR, odporúčam, aby Ústavný súd rozhodol po vlastnej úvahe, a to i s poukázaním na čl. 152 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.“

1. Právo na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery

(Čl. 24 Ústavy Slovenskej republiky)

Ústavný súd pri prerokovaní veci a jej rozhodovaní vychádzal z čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý každému zaručuje slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery. Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery zahŕňa i právo zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru, prípadne byť bez náboženského vyznania. Tieto práva majú absolútny charakter v tom smere, že nikto nemôže byť podrobený takému opatreniu, cieľom ktorého je zmena procesu a spôsobu myslenia, ďalej, že nikoho nemožno nútiť, aby zmenil svoje myslenie, náboženské vyznanie alebo vieru. Pri ich ochrane ide o rešpektovanie „vnútorného“, „interného“ rozmeru týchto práv (forum internum), ktorý vylučuje akýkoľvek nátlak alebo ovplyvňovanie myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery. Tieto práva (vzhľadom na ich absolútny charakter) nie je preto možné (a ani reálne) obmedziť zákonom.

Obsahom práva na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery je aj právo „zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru“. Toto právo v podobe „**forum internum**“ má „absolútny charakter“ (povahu), pretože nikoho nemožno nútiť, aby zmenil svoje náboženské vyznanie alebo vieru, prípadne aby mal určité náboženské vyznanie alebo vieru. Takáto povinnosť nevyplýva ani zo štátnoobčianskeho zväzku občana k Slovenskej

republike (čl. 1 ústavy uvádza, že „Slovenská republika sa neviaže na nijakú ideológiu alebo náboženstvo“) a ani žiadny iný právny predpis Slovenskej republiky neukladá jej občanom, aby mali (vyznávali) určité náboženské presvedčenie alebo vieru, alebo aby svoje náboženské vyznanie alebo vieru zmenili.

Takto vymedzená „absolútna“ povaha práv uvedených v čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je v súlade i s čl. 9 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd, ktorý neumožňuje, aby jeho zmluvné štáty zákonom obmedzili právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania, ako i právo zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo vieru v podobe „forum internum“.

Svedomie, myslenie, náboženské vyznanie a náboženská viera sú preto svojou povahou „forum internum“ nedotknuteľné, a preto ani nepodliehajú (nemôžu podliehať) žiadnym zákonným obmedzeniam. Reálnu (a pre osoby ich nositeľov) skutočnú hodnotu však niektoré z nich nadobúdajú len vtedy, ak je možné tieto práva aj verejne, t. j. navonok identifikovateľným spôsobom prejavovať. Právo verejne prejavovať svoje myslenie, náboženské vyznanie alebo vieru upravuje posledné ustanovenie čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktoré uvádza: „Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie.“ Vychádzajúc z formulácie čl. 24 ods. 1 je pod termínom „zmýšľanie“ potrebné chápať každý vonkajší, t. j. navonok identifikovateľný prejav osoby motivovaný jej myslením, svedomím, náboženským vyznaním alebo vierou. Je len prirodzené, že spektrum či rozsah vonkajších prejavov je veľmi široký a rôznorodý a s niektorými z nich právny poriadok Slovenskej republiky spája aj konkrétne právne následky (napríklad cirkevný sobáš snúbencov).

Článok 24 ústavy vo svojom odseku 2 však špecifikuje vonkajšie prejavy náboženského vyznania alebo viery formou „bohoslužby, náboženského úkonu zachovaním obradov alebo účasťou na vyučovaní náboženstva“. Podobne ako v prípadoch slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery ani k verejným prejavom svojho zmýšľania v označenom význame nesmie byť nikto nútený.

Verejné prejavy myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery (forum externum) však podľa Ústavy Slovenskej republiky (a na rozdiel od ich podoby „forum internum“) nepoživajú absolútnu voľnosť prejavu ich nositeľov.

Ako čl. 9 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, tak i čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky podriaďujú výkon ústavného práva verejne prejavovať svoje zmýšľanie (v definícii čl. 24 ods. 1 ústavy) potrebám demokratickej spoločnosti. Článok 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky v tejto súvislosti uvádza, že: „Podmienky výkonu práv podľa odsekov 1 až 3 možno obmedziť iba zákonom, ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia, mravnosti alebo práv a slobôd iných“.

Ako bolo spomenuté, predmetom zákonnej úpravy (a teda ani zákonného obmedzenia) nemôže byť sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery v jej podobe „forum internum“, ale iba jej vonkajšie, t. j. navonok identifikovateľné prejavy. Štát môže obmedziť podmienky ich výkonu zákonom, ak sú splnené podmienky, uvedené v čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Článok 24 ods. 4 sa pritom vzťahuje na všetky verejné prejavy osôb motivované ich myslením, svedomím, náboženským vyznaním alebo vierou, pretože žiadne ustanovenie čl. 24 nevyklučuje zo sféry jeho aplikovateľnosti určité (a konkrétne identifikovateľné) prejavy zmýšľania. Ak by tomu tak bolo, museli by v ňom byť takéto prejavy zmýšľania jasne označené. V takomto prípade by sa na takto označené prejavy ani nevzťahovali (nemuseli vzťahovať) zákonné obmedzenia (možné zákonné obmedzenia), predvídané čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Túto skutočnosť je potrebné osobitne zdôrazniť, pretože v naznačenom prípade by ústavodarca rozdelil vonkajšie prejavy svedomia, myslenia, náboženského vyznania alebo viery na dve skupiny, a to na:

- a) tie, ktoré podliehajú zákonným obmedzeniam čl. 24 ods. 4 ústavy,
- b) tie, ktoré nepodliehajú zákonným obmedzeniam čl. 24 ods. 4 ústavy.

Systematickým, logickým a gramatickým výkladom článku 24 Ústavný súd Slovenskej republiky dospel k záveru, že zákonné obmedzenia predvídané čl. 24 ods. 4 ústavy sa vzťahujú na všetky verejné prejavy zmýšľania, motivované myslením, svedomím, náboženským vyznaním alebo vierou osoby, pretože žiadne ustanovenie, ktoré by určité (konkrétne) prejavy zmýšľania vylučovalo z režimu aplikácie ods. 4, v čl. 24 obsiahnuté nie je.

**2. Právo na odmietnutie vojenskej služby
z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania
(Čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky)**

Článok 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky uvádza: „Nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním. Podrobnosti ustanoví zákon.“

Úvodom analýzy tohto ustanovenia je potrebné zdôrazniť, že samotné svedomie alebo náboženské vyznanie nie je samo osebe dostatočným základom odmietnutia vojenskej základnej služby, pokiaľ nie je jeho „nositeľom“ aj prejavené navonok zákonom určeným spôsobom.

Otázka, ktorá však z tejto súvislosti vyvstáva, je tá, či vonkajší prejav svedomia alebo náboženského vyznania oprávnenej osoby (cieľom ktorého je odmietnutie vojenskej služby) je možné považovať za predmet samostatnej a autonómnej právnej úpravy, nepodliehajúcej režimu zákonného obmedzenia upraveného čl. 24 ods. 4 ústavy, a teda odlišnej od iných vonkajších prejavov svedomia, prípadne náboženského vyznania, ktorých cieľom nie je odmietnutie vojenskej služby, ale napríklad výkon náboženských úkonov, bohoslužieb a pod. (čl. 24 ods. 2 ústavy).

Článok 24 ods. 1 umožňuje, aby každý mohol „verejne prejavovať svoje zmýšľanie“, t. j. myslenie, svedomie, náboženské vyznanie alebo vieru. Ako už bolo spomenuté vyššie, z uvedeného ustanovenia možno odvodiť, že sa vzťahuje na všetky prejavy myslenia,

svedomia, náboženského vyznania a viery, vrátane tých prejavov svedomia alebo náboženského vyznania, cieľom ktorých je odmietnutie vojenskej služby. Ústava Slovenskej republiky preto ustanovením svojho čl. 24 ods. 1 až 4 nevyklučuje „vonkajšie“ prejavy svedomia alebo náboženského vyznania z režimu čl. 24. Vychádzajúc zo skutočnosti, že nevyhnutnou podmienkou odmietnutia vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania je vonkajší (t. j. navonok identifikovateľný) prejav oprávnenej osoby, ktorým deklaruje, že vojenská služba je v rozpore s jej svedomím alebo náboženským vyznaním, je potrebné uviesť, že takýto prejav podlieha zákonným obmedzeniam (možným obmedzeniam) v rozsahu a spôsobom uvedeným v čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Skutočnosť, že vonkajšie prejavy svedomia, prípadne náboženského vyznania s cieľom odmietnuť vojenskú službu, nemajú „autonómny“ a od iných prejavov náboženského vyznania či svedomia oddelený (odlišný) právny režim, plne potvrdzuje i doterajšia judikatúra európskej komisie pre ľudské práva. Hoci v Európskom dohovore pre ľudské práva nie je možné nájsť základné právo odmietnuť vojenskú službu z dôvodov svedomia a čl. 4 ods. 3 písm. b) Dohovoru ponecháva zmluvným štátom voľnosť uznať alebo neuznať dôvody svedomia na odmietnutie vojenskej služby, sťažnosti jednotlivcov prichádzajúce komisii zo štátov, kde sa uznáva odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia, táto zaraďuje pravidelne do celkového rámca práva na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania podľa čl. 9 Dohovoru.

Ako bolo spomenuté, túto skutočnosť plne potvrdzuje i doterajšia judikatúra komisie pre ľudské práva v prípadoch sťažnosti X. v. Rakúsko (5591/72), X. v. SRN (7705/76), N. v. Švédsko (10410/83), prípadne A. v. Švajčiarsko (10640/83), kedy sťažnosti osôb odmietajúcich vojenskú službu z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania boli posudzované podľa čl. 9 Dohovoru ako nedeliteľná súčasť slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery. Pokiaľ ide o obmedzenie vonkajšieho prejavu náboženského vyznania alebo presvedčenia (čl. 9 ods. 2 Dohovoru), komisia pre ľudské práva v prípade Grandrath (sťažnosť 2299/64) zdôraznila: „Každý z článkov 8 až 11 garantuje vo svojom odseku 1 určité práva, ale vo svojom odseku 2 súčasne zmluvné strany zmocňuje na ich obmedzenie za predpokladu splnenia určitých podmienok. V prípade, že

strany tieto práva obmedzia, sú však stále viazané ustanoveniami článku 14 Dohovoru. Uvalenie obmedzení diskriminačným spôsobom vedie k narušeniu článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 9 Dohovoru.“

Doterajšia judikatúra komisie pre ľudské práva rešpektuje obmedzenia vonkajších prejavov náboženského vyznania alebo presvedčenia, a to vrátane tých, ktorých cieľom je odmietnutie vojenskej služby, ale skúma, či takéto obmedzenia stanovené zákonom a „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných“ (čl. 9 ods. 2 Dohovoru) nemajú diskriminačný charakter.

Na inom mieste svojej správy komisia výslovne uvádza, že „príslušná vnútroštátna právna úprava, ktorá sa vzťahuje na povinnú vojenskú službu alebo na náhradnú (civilnú) vojenskú službu pre osoby odmietajúce vojenskú službu z dôvodov svedomia, musí byť v súlade s čl. 14 Dohovoru, čo znamená, že nesmie mať diskriminačný charakter ani svojou povahou a ani svojou aplikáciou“.

Ústavný súd Slovenskej republiky v konaní o súlade právnych predpisov nemá žiaden právny ani faktický dôvod, aby nerešpektoval existujúcu judikatúru komisie pre ľudské práva v posudzovaní vonkajšieho prejavu vôle osôb oprávnených na odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania ako každý „iný“ prejav svedomia alebo náboženského vyznania. Toto konštatovanie podporuje i uskutočnená analýza vzájomného vzťahu čl. 24 a 25, z ktorej vyplýva, že čl. 24 ods. 1 ústavy sa vzťahuje na všetky verejné, t. j. navonok identifikovateľné prejavy svedomia alebo náboženského vyznania, vrátane tých, ktorých cieľom je odmietnutie vojenskej služby, preto (a v súlade s čl. 24 ods. 4 ústavy) aj takéto prejavy možno obmedziť zákonom, „ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia, mravnosti alebo práv a slobôd iných“. Článok 25 ods. 2 ústavy (ako *lex specialis*) síce potvrdzuje osobitné ústavné právo oprávnených osôb vychádzajúce z ich svedomia alebo náboženského vyznania (právo na odmietnutie vojenskej služby), ale súčasne nevyklučuje, aby vonkajší prejav svedomia alebo náboženského vyznania nebol podrobený režimu čl. 24 ods. 4 Ústavy

Slovenskej republiky. Z uvedených dôvodov i zákon, existenciu ktorého predpokladá čl. 25 ods. 2 ústavy, musí (podľa čl. 152 ods. 4 ústavy) rešpektovať tú skutočnosť, že akékoľvek verejné prejavy svedomia alebo náboženského vyznania podliehajú režimu čl. 24 ods. 4 ústavy.

3. Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe ako zákonná transformácia čl. 24 ods. 4 a čl. 25 ods. 2 Ústavy SR

Hoci práva uvedené v čl. 24 majú absolútny charakter v tom smere, že nikoho nemožno nútiť na zaujatie alebo zmenu náboženského presvedčenia alebo viery, tak podľa čl. 24 ods. 4 možno podmienky ich výkonu obmedziť „len zákonom, ak ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejnému poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných“. Toto obmedzenie sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na právo verejne prejavovať určité stanoviská, postoje a konania motivované svedomím. Pri obmedzení výkonu tohto práva (podobne ako pri iných slobodách uvedených v čl. 24 ods. 1) však ústavodarca nerozlišuje medzi takými prejavmi zmýšľania (t. j. prejavmi svedomia, náboženského vyznania alebo viery), s ktorými zákonodarca spája konkrétne právne účinky a prejavmi zmýšľania, s ktorými nespája konkrétne právne účinky, ale iba garantuje ich nositeľom ústavné právo „verejne prejavovať svoje zmýšľanie“. Pre oba druhy verejných prejavov stanovuje jednotné podmienky obmedzenia ich výkonu, a to upravené čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

V tomto kontexte treba chápať aj zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe, ktorý upravuje:

- verejné (t. j. navonok identifikovateľné) prejavy zmýšľania oprávnených osôb motivované ich svedomím alebo náboženským vyznaním s cieľom odmietnuť vojenskú službu zákonným obmedzením podmienok ich výkonu (čl. 24 ods. 4 ústavy), ako aj
- podrobnosti verejných prejavov svedomia alebo náboženského vyznania oprávnených osôb v rozsahu, v ktorom nie sú zákonom obmedzené tak, aby sa dosiahol účel zákona o civilnej službe - t. j. odmietnutie výkonu vojenskej základnej (náhradnej) služby

alebo vojenského cvičenia z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania (čl. 25 ods. 2 ústavy).

Prvé zákonné obmedzenie výkonu ústavného práva verejne prejaviť svoje náboženské vyznanie alebo svedomie spôsobom (a s právnymi účinkami predpokladanými zákonom o civilnej službe) je obsiahnuté „v čistej podobe“ v jeho § 12, ktorý uvádza: „Za brannej pohotovosti štátu občania nemôžu vyhlásenia podávať.“ Toto obmedzenie sa vzťahuje na všetky kategórie oprávnených osôb (tak, ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb.) tým, že obmedzuje „vonkajší prejav“ ich svedomia alebo náboženského vyznania, pretože ide „o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku“.

Pre úplnosť je potrebné spomenúť, že toto ustanovenie zákona č. 18/1992 Zb. nebolo predmetom konania o súlade právnych predpisov pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.

Ďalším obmedzením zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe je to, že pre vonkajší prejav svedomia alebo náboženského vyznania stanovuje jednotné (a jediné zákonom určené) časové lehoty, pretože (a podľa § 2 ods. 2 zákona): „Na vyhlásenia podané po lehotách sa neprihliada.“

Príslušné ustanovenia zákona č. 18/1992 Zb. obmedzujú výkon práva verejne prejaviť svoje zmýšľanie „v čase“ stanovením jedinej (a jednotnej) lehoty na podávanie vyhlásení o odopretí vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení, a to stanovením osobitnej časovej lehoty konkrétne pre každú skupinu oprávnených osôb (odvedenci, odvedenci, ktorým bol povolený odklad vojenskej základnej služby, vojaci na trvalej dovolenke, vojaci v zálohe - písmená a) až d) zákona).

Na rozdiel od § 12 zákona č. 18/1992 Zb. (a obdobia brannej pohotovosti štátu) sa však všetkým skupinám oprávnených osôb umožňuje praktické uplatnenie ich ústavného práva odmietnuť vojenskú základnú (náhradnú) službu alebo vojenské cvičenie z dôvodov

svedomia alebo náboženského vyznania, a to určením jediných (a jednotných) časových lehôt na podanie vyhlásení o odopretí výkonu so zákonom predpokladanými účinkami.

Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe preto v ustanoveniach § 2 ods. 1 písm. a) až d) (a v rozsahu, v akom určujú časové lehoty na podanie vyhlásení) nie je v rozpore s čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, pretože tento umožňuje „obmedzenie podmienok výkonu práv uvedených v odsekoch 1 až 3 čl. 24 ústavy“.

Zákon jednotne vylučuje právne relevantné prejavy buď pôvodného alebo pozmeneného náboženského vyznania pre oprávnené osoby, ak k nim prišlo po lehotách určených zákonom.

Odsekom 2 svojho § 2 zákon č. 18/1992 Zb. plní príkaz ústavnej normy z čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, pretože obmedzuje podmienky výkonu práva verejne prejavovať svoje zmýšľanie (svedomie alebo náboženské vyznanie) stanovením jedinej a jednotnej lehoty pre jednotlivé skupiny oprávnených osôb tak, ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona o civilnej službe. Obmedzenie podmienok výkonu tohto práva (ako i iných práv uvedených v čl. 24 ods. 1 a 3 ústavy) je odôvodnené tým, že „ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku“.

Z uvedeného vyplýva, že predmetom konania o súlade právnych predpisov pred Ústavným súdom Slovenskej republiky nemôže byť tvrdenie, že zákon č. 18/1992 Zb. ústavou nepredpokladaným spôsobom obmedzuje právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie. Ako už bolo spomenuté, zákon č. 18/1992 Zb. plní dvojjedinú funkciu, a to ako vo vzťahu k čl. 24 ods. 4, tak i vo vzťahu k čl. 25 ods. 2 ústavy. Zatiaľ čo vo vzťahu k čl. 24 ods. 4 obmedzuje podmienky výkonu práva verejne prejavovať svoje zmýšľanie (§ 12, § 2 ods. 2 a § 2 ods. 1 písm. a) až d) v ustanoveniach určujúcich lehoty na podanie vyhlásení), v ďalších ustanoveniach upravuje podrobnosti výkonu ústavného práva na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení.

Nie je preto možné považovať za porušenie ústavného práva z čl. 25 ods. 2 a čl. 24 ods. 1 ústavy tú skutočnosť, že oprávnená osoba sa domáha právne relevantných účinkov verejného prejavu svojho zmýšľania (pre potreby zákona č. 18/1992 Zb.) mimo zákonom stanovenej lehoty.

Tvrdenie Vojenského obvodového súdu Prešov, že odvedenec, u ktorého nastala zmena náboženského vyznania po zákonnej lehote, môže podať vyhlásenie o odopretí vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení (pretože to vyplýva z jeho ústavného práva zakotveného v čl. 25 ods. 2 ústavy („Nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním“)) kedykoľvek, t. j. aj po zákonom stanovenej lehote (preto a contrario neakceptovanie vyhlásenia podaného po lehote predstavuje porušenie jej ústavného práva z čl. 25 ods. 2 ústavy), by však znamenalo hodnotenie tohto ústavného práva ako samostatného autonómneho a nezávislého od čl. 24 Ústavy Slovenskej republiky. V takomto ponímaní by sa samostatnosť, autonómnosť a nezávislosť tohto práva prejavovala predovšetkým pri výklade a uplatňovaní termínu „právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie“ (t. j. svedomie alebo náboženské vyznanie), ktoré by mala oprávnená osoba fakticky kedykoľvek, keď príde k zmene jej náboženského vyznania alebo viery, pokiaľ ním sleduje odopretie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania.

Slovenská republika, podobne ako iné štáty (Rakúsko, Belgicko, Dánsko, Francúzsko, SRN, Taliansko, Veľká Británia, Holandsko, Nórsko, Švédsko, Švajčiarsko), uznáva právo na odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania. Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe však podmieňuje uplatnenie tohto ústavného práva dodržaním zákonom stanovenej lehoty pre každú zo skupín oprávnených osôb tak, ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb.

Ústavný súd Slovenskej republiky v tejto súvislosti preskúmal aj vnútroštátnu právnu úpravu uvedených štátov v tom smere, či obmedzenie vonkajšieho prejavu svedomia (prípadne náboženského vyznania) osôb odmietajúcich vojenskú službu je realizované aj

stanovením konkrétnych (a prekluzívnych) časových lehôt na podanie vyhlásení o odopretí vojenskej služby. Príslušné vnútroštátne právne predpisy Rakúska, Belgicka, Dánska, Francúzska, Veľkej Británie (do r. 1967), Talianska, SRN a Holandska stanovujú konkrétne časové lehoty na podanie vyhlásení o odopretí vojenskej služby, a to v rozmedzí 10 (Rakúsko) až 60 dní (Taliansko) od zákonom určených rozhodujúcich skutočností. Všeobecná požiadavka kladená na tieto vnútroštátne úpravy je (ako bolo spomenuté) tá, aby tieto predpisy boli uplatňované nediskriminačným spôsobom, t. j. rovnako voči všetkým oprávneným osobám (čl. 9 v spojení s čl. 14 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd). Túto požiadavku musí, prirodzene, rešpektovať i zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe.

Právne predpisy uvedených štátov preto tiež potvrdzujú, že nie každý a kedykoľvek prejavovaný vonkajší prejav svedomia (prípadne náboženského vyznania) má „automaticky“ za následok odmietnutie vojenskej služby. Za právne relevantný prejav oprávnenej osoby je považovaný len ten, ktorý bol uskutočnený v zákonom stanovenej lehote, hoci uvedené štáty nebránia zmene náboženského vyznania alebo viery osôb v jej podobe „forum internum“.

Pripustiac, že každý má právo na odopretie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení v dôsledku zmeny svojho náboženského vyznania alebo viery, a to bez ohľadu na lehoty podávania vyhlásení o odopretí vojenskej služby (§ 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe) by sa Slovenská republika fakticky zaradila medzi tie krajiny, ktoré uznávajú právo oprávnenej osoby odmietnuť výkon vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení kedykoľvek. Uvedený dôvod na odmietnutie (zmena náboženského vyznania alebo viery) by oprávnená osoba mohla použiť napríklad aj v okamihu prijatia povolávacieho rozkazu, ďalej počas výkonu vojenskej činnnej služby a dokonca i za brannej pohotovosti štátu. Ako však bolo spomenuté, výkon ústavného práva verejne prejavíť svoje svedomie alebo náboženské vyznanie s cieľom odmietnutia vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení je v Slovenskej republike podriadený potrebám demokratickej spoločnosti z dôvodov uvedených v čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Oproti ústavnému právu oprávnených osôb nebyť nútený k výkonu vojenskej služby alebo vojenských cvičení stojí nevyhnutnosť udržania účinnej bojovej pripravenosti a bojaskopnosti armády Slovenskej republiky.

Zabezpečeniu takéhoto stavu armády však zodpovedá záujem štátu poznať v zákonom stanovenej lehote presný počet tých odvedencov, ktorých je možné povolať do svojich ozbrojených síl. Tento záujem by mohol byť negatívne ovplyvňovaný tou skutočnosťou, že oprávnené osoby by kedykoľvek (t. j. v období pred nástupom, ale i po nastúpení do vojenskej činnej služby) mohli podávať vyhlásenia o odopretí vojenskej služby z dôvodu zmeny svojho náboženského vyznania. K takémuto stavu by viedlo rešpektovanie požiadavky, že púha zmena náboženského vyznania alebo viery (a to aj po zákonom stanovenej lehote) je dôvodom na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení.

Vzhľadom na „forum internum“ aj pri využívaní ústavného práva zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo vieru nikto nebráni (a ani nemôže brániť) oprávnenej osobe, aby svoje náboženské vyznanie alebo vieru zmenila. Pokiaľ však ide o verejný prejav takto zmeneného náboženského vyznania alebo viery v zmysle zákona č. 18/1992 Zb., je dôvodom na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení len ten, ktorý je uplatnený v zákonom stanovených lehotách a spôsobom určeným zákonom.

Z uvedeného vyplýva, že čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, t. j. „Nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním“, je potrebné vykladať tak, že každý, kto

1. prejavil verejne svoje zmýšľanie s cieľom jej odmietnutia,
2. prejavil svoje zmýšľanie spôsobom a v lehote určenej zákonom č. 18/1992 Zb. o civilnej službe požíva ochranu ústavného práva nebyť nútený na výkon vojenskej služby.

Ústavný súd konštatuje, že ústavné právo nebyť nútený na vykonávanie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania sa preto zaručuje všetkým, ktorí ho urobili v zákonnom rámci umožňujúcom jeho riadne uplatnenie. Bolo by porušením ústavného práva obsiahnutého v čl. 25 ods. 2, ak by bol ktokoľvek nútený na výkon vojenskej služby, hoci zákonom určeným spôsobom a v stanovenej lehote podal na príslušný orgán vyhlásenie o jej odopretí.

Uvedené konštatovanie sa v plnom rozsahu vzťahuje na všetky kategórie oprávnených osôb tak, ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe.

Zmena náboženského vyznania alebo viery teda nezakladá osobitný právny režim (špeciálny právny režim) jej vonkajších prejavov. Osoba, u ktorej došlo k zmene náboženského vyznania alebo viery, nemá žiadne osobitné výhody voči osobám, ktoré navonok vyjadrujú svoju „originálnu“, t. j. nezmenenú náboženskú vieru alebo vyznanie. Toto ustanovenie sa v plnom rozsahu vzťahuje i na vonkajšie prejavy zmeneného náboženského vyznania u odvedencov (iných osôb), ku ktorým došlo po uplynutí zákonom stanovených lehôt na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení. Ako bolo spomenuté, zmena náboženského vyznania alebo viery v podobe „forum internum“ je vnútornou vecou každej osoby, ale jej vonkajšie prejavy podliehajú rovnakým zákonným obmedzeniam ako vonkajšie prejavy „pôvodného“, t. j. v čase nezmeneného náboženského vyznania. Zo žiadneho ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky nie je možné odvodiť záver, že nové (novo nadobudnuté) náboženské vyznanie alebo viera, ku ktorému došlo u konkrétnej osoby v dôsledku zmeny existujúceho vyznania, zakladá osobitný právny režim svojho vonkajšieho prejavu odlišný od právnej úpravy vonkajšieho prejavu pôvodného, t. j. nezmeneného náboženského vyznania alebo viery. Ústava Slovenskej republiky naopak všetkým vonkajším prejavom náboženského vyznania alebo viery (či pôvodného alebo zmeneného) stanovuje jednotné podmienky obmedzenia ich výkonu a tým vylučuje diskrimináciu (možnú diskrimináciu) medzi ich nositeľmi.

4. Návrh Vojenského obvodového súdu Prešov namietajúci rozpor (nesúlad)

§ 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe s čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1, čl. 24 ods. 1 a čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

A. Nesúlad s čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy

Vojenský obvodový súd namieta nesúladi citovaných ustanovení zákona o civilnej službe s čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy, ktoré znejú:

(1) Ľudia sú si rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.

(2) Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.

Článok 12 Ústavy Slovenskej republiky vo svojom odseku 1 je vyjadrením prirodzenoprávnej koncepcie základných ľudských práv alebo slobôd a vo svojom druhom odseku vyjadruje zákaz diskriminácie pri uplatňovaní základných práv a slobôd tak, ako sú uvedené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky.

Pokiaľ ide o rozpor (možný rozpor) § 2 ods. 1 a 2 zákona o civilnej službe s čl. 12 ods. 1 ústavy, je potrebné uviesť, že zákon o civilnej službe neupravuje (a ani nemôže upravovať) právo na slobodu svedomia, náboženského vyznania a viery, ako aj právo zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru v podobe „forum internum“, pretože upravuje iba vonkajšie (t. j. navonok identifikovateľné) prejavy svedomia alebo náboženského vyznania oprávnených osôb, ktorých cieľom je odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby a vojenských cvičení.

Z čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky však nemožno odvodiť záver, že „neodňateľnosť, nescudziteľnosť, nepremlčateľnosť a nezrušiteľnosť“ základných práv a slobôd znamená ich uplatňovanie (podmienky ich výkonu) bez rešpektovania tých zákonných obmedzení, ktoré ústava s ich výkonom, resp. verejným prejavom spája. Ústava Slovenskej republiky v jednotlivých článkoch svojej druhej hlavy určuje miesto, postavenie a úlohu zákonov pri výkone základných práv a slobôd a túto skutočnosť je potrebné brať do úvahy i pri výklade čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Povedané inými slovami, oprávnené osoby (tak ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb. o

civilnej službe) nemôžu odvodzovať svoje oprávnenie odmietnuť vojenskú službu z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania kedykoľvek odvolaním sa na čl. 12 ods. 1 ústavy, pokiaľ zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe (plniac ústavný príkaz čl. 24 ods. 4 a čl. 25 ods. 2 ústavy) stanovuje obmedzenia vonkajšieho prejavu stanovením konkrétnych lehôt a iné podrobnosti výkonu ústavného práva z čl. 25 ods. 2 ústavy. K porušeniu čl. 12 ods. 1 ústavy by príslušnou zákonnou úpravou mohlo prísť vtedy (a jedine vtedy), ak by táto základné práva a slobody (vrátane ústavného práva na odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania v zmysle čl. 25 ods. 2 ústavy) odnímal, scudzovala, premlčovala alebo zrušovala. Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe však vo svojom § 1 ods. 1 potvrdzuje ústavné právo na odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania a poskytuje všetkým skupinám oprávnených osôb reálnu možnosť jeho praktického uplatnenia v zákonom stanovenej lehote. V tomto smere preto zákon č. 18/1992 Zb. nie je v rozpore s čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Článok 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky zakazuje (vylučuje) diskrimináciu pri uplatňovaní základných práv a slobôd z dôvodov tam uvedených. Vojenský obvodový súd Prešov namieta rozpor § 2 ods. 1 a 2 zákona o civilnej službe aj s týmto ustanovením Ústavy Slovenskej republiky. Ako potvrdzujú závery z analýzy vzájomného vzťahu čl. 24 a 25 Ústavy Slovenskej republiky, ako i judikatúry Európskej komisie pre ľudské práva, všetky verejné prejavy svedomia alebo náboženského vyznania môžu byť predmetom zákonného obmedzenia, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné „na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných“. Nie je preto možné namietat' nesúlady § 2 ods. 1 a 2 zákona o civilnej službe s Ústavou Slovenskej republiky z toho dôvodu, že ústavou nepredpokladaným (a teda nedovoleným) spôsobom obmedzuje právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie oprávneným osobám. Ako však bolo uvedené komisiou pre ľudské práva v prípade Grandrath: „V prípade, že strany tieto práva obmedzia, sú stále viazané ustanoveniami čl. 14 Dohovoru. Uvalenie obmedzení diskriminačným spôsobom vedie k narušeniu čl. 14 Dohovoru v spojení s čl. 9.“ Komisia pre ľudské práva vo svojej správe tiež vyložila termín „diskriminácia“ vo vzťahu k odmietnutiu výkonu vojenskej služby z dôvodov svedomia, keď uviedla: „Na určenie toho, či ide o

diskrimináciu, je potrebné porovnať dve alebo viaceré skupiny alebo kategórie osôb a konštatovať, že:

1. s jednou skupinou je nakladané odlišne a menej priaznivejšie ako s druhou skupinou,
2. dôvody odlišného zaobchádzania sú založené na neprijateľných odôvodneniach“.

Citované ustanovenia správy komisie pre ľudské práva v prípade Grandrath, ale i analýza úlohy zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe (v úlohe zákonnej transformácie čl. 24 ods. 4 a čl. 25 ods. 2 ústavy) potvrdzujú, že o diskriminácii (možnej diskriminácii) je možné hovoriť len medzi skupinou (skupinami) tých oprávnených osôb, ktoré spĺňajú zákonné podmienky § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe. O diskriminácii (možnej diskriminácii) osôb preto nie je možné hovoriť v súvislosti s obmedzením práva verejne prejavíť svoje svedomie alebo náboženské vyznanie, pretože toto obmedzenie je ústavou dovolené za splnenia podmienok čl. 24 ods. 4 ústavy. Obmedzenie výkonu práva verejne prejavíť svoje zmýšľanie nie je preto možné považovať za diskrimináciu (a porušenie ústavného práva oprávnenej osoby), ak ústava takéto obmedzenie výslovne predpokladá.

O diskriminácii je preto možné hovoriť len v prípadoch tej skupiny osôb, ktorá splnila zákonné podmienky na podanie písomného vyhlásenia na odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenského cvičenia podľa § 2 ods. 1 zákona č. 18/1992 Zb. Tohto práva oprávnené osoby nemôžu byť zbavené alebo obmedzené, a to vzhľadom na ich „rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie“. Ak by tomu tak bolo, bolo by možné skonštatovať porušenie čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

B. Nesúlada s čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky

Ďalším ustanovením Ústavy Slovenskej republiky, s ktorým je podľa tvrdenia Vojenského obvodového súdu Prešov v nesúlade § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe, je čl. 13 ods. 1 ústavy, ktorý znie:

„Povinnosti možno ukladať len na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd.“

Ako už bolo spomenuté vyššie, základné práva a slobody uvedené v hlave druhej Ústavy Slovenskej republiky sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné, preto zákonná úprava musí tieto ustanovenia čl. 12 ods. 1 ústavy v plnom rozsahu rešpektovať. V súvislosti s čl. 13 ods. 1 ústavy nie je sporná skutočnosť, že povinnosti možno ukladať len zákonom, ale to, že zákonná norma musí zachovávať základné práva a slobody. Uvedené ustanovenie čl. 13 ods. 1 však nevylučuje, aby zákonná úprava základných práv a slobôd stanovila obmedzenia ich výkonu, ak sú splnené podmienky čl. 13 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, t. j. že zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú stanovené podmienky. Zákon o civilnej službe č. 18/1992 Zb. sa nedotýka práva na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery a ani práva zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru v polohe „forum internum“, pretože upravuje iba verejný prejav svedomia alebo náboženského vyznania s cieľom odmietnutia vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení.

Zachováva teda právo verejne prejavovať zmýšľanie oprávnených osôb motivované ich svedomím alebo náboženským vyznaním a tým rešpektuje požiadavku ústavného príkazu čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

V súlade s čl. 24 ods. 4 ústavy však obmedzuje podmienky výkonu práva verejne prejať svedomie alebo náboženské vyznanie jednotným spôsobom pre každú zo skupín oprávnených osôb tak, ako sú uvedené v § 2 ods. 1 písm. a) až d) zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe. Z uvedeného dôvodu nie je spomenuté ustanovenie zákona o civilnej službe v rozpore s čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

C. Nesúlada s čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky

Vojenský obvodový súd Prešov vo svojom návrhu uvádza, že ustanovenia § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe sú najmä v rozpore s čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Článok 24 ods. 1 ústavy uvádza, že:

(1) Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania. Každý má právo verejne prejavovať svoje zmýšľanie.

Ako už bolo uvedené, čl. 24 ods. 1 ústavy zahŕňa ako „forum internum“ zabezpečujúc právo na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery, tak i „forum externum“, t. j. právo prejavovať verejne svoje zmýšľanie navonok. Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe sa týka iba „forum externum“ a ako ukazuje analýza vzájomného vzťahu čl. 24 a 25 Ústavy Slovenskej republiky, tak i analýza doterajšej judikatúry Európskej komisie pre ľudské práva v tejto oblasti vonkajšie prejavy svedomia alebo náboženského vyznania, cieľom ktorých je odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení, podliehajú rovnakým zákonným obmedzeniam, ako iné prejavy svedomia alebo náboženského vyznania, cieľom ktorých nie je odmietnutie vojenskej služby. V tomto smere zákon č. 18/1992 Zb. ustanoveniami § 2 ods. 1 a 2 a § 12 rešpektuje príkaz ústavnej normy obsiahnutej v čl. 24 ods. 4 ústavy, ako i čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Spomenuté ustanovenia zákona o civilnej službe preto ústavou predvídaným spôsobom obmedzuje právo oprávnených osôb verejne prejavovať svoje zmýšľanie a z uvedeného dôvodu ustanovenia jeho § 2 ods. 1 a 2 nie sú v rozpore s čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

D. Nesúlada s čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

Vojenský obvodový súd Prešov vo svojom návrhu na začatie konania uvádza, že ustanovenia § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. sú v rozpore aj s čl. 25 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý uvádza, že

„Nikoho nemožno nútiť, aby vykonával vojenskú službu, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním. Podrobnosti ustanoví zákon.“

Ako vyplýva z predošlej analýzy vzťahu čl. 24 a 25 ústavy, uplatneniu tohto ústavného práva predchádza verejný, t. j. navonok identifikovateľný prejav svedomia alebo náboženského vyznania, účelom ktorého je deklarovat' „rozpor“ výkonu vojenskej služby so svedomím alebo náboženským vyznaním oprávnenej osoby a žiadať o odmietnutie vojenskej základnej (náhradnej) služby alebo vojenských cvičení. Právo verejne prejaviť svoje náboženské vyznanie alebo vieru je zaručené čl. 24 ods. 1 ústavy a aj tento prejav svedomia alebo náboženského vyznania podlieha zákonným obmedzeniam, ktoré umožňuje čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Túto skutočnosť plne potvrdzuje i judikatúra Európskej komisie pre ľudské práva v prípadoch týkajúcich sa odmietnutia vojenskej služby z dôvodov svedomia.

Uplatnenie ústavného práva na odmietnutie vojenskej služby z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania preto predpokladá rešpektovanie tých ustanovení zákona č. 18/1992 Zb., ktoré sú s jeho uplatnením zviazané. Namietat' narušenie tohto ústavného práva preto môže len tá osoba (osoby), ktorá splnila všetky zákonné podmienky jeho uplatnenia a ich právo rešpektované nebolo, ale nie tá osoba, ktorá zákonné podmienky (§ 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe) nespĺnila.

Keďže Ústava Slovenskej republiky umožňuje, aby zákon č. 18/1992 Zb. stanovil obmedzenia verejného prejavu svedomia alebo náboženského vyznania (čl. 24 ods. 4 ústavy) s cieľom odmietnutia vojenskej služby, nie je možné namietat' jeho nesúladiť s čl. 25 ods. 2 ústavy práve s poukázaním na tieto zákonné obmedzenia.

Ustanovenia § 2 ods. 1 a 2 zákona č. 18/1992 Zb. o civilnej službe preto nie sú v rozpore s čl. 25 ods. 2 ústavy, pretože zákonné obmedzenia verejného prejavu svedomia alebo náboženského vyznania oprávnených osôb s cieľom odmietnutia vojenskej základnej (náhradnej) služby ustanovenie čl. 24 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky umožňuje.

Zákon č. 18/1992 Zb. o civilnej službe tiež zodpovedá požiadavkám čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 13 ods. 1 a čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, pretože potvrdzuje ústavné právo odmietnuť vojenskú základnú (náhradnú) službu alebo vojenské cvičenie z dôvodov svedomia alebo náboženského vyznania a umožňuje jeho reálne uplatnenie všetkým skupinám oprávnených osôb rovnakým (t. j. nediskriminačným) spôsobom.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach dňa 24. mája 1995